

the English and the Slovene Aspect (str. 228) i *The Durational Character of the Action* (str. 220). Vrijedno je napomenuti opširnu obradu bezličnih glagolskih oblika koji imaju tako široku primjenu u engleskom jeziku, dok se u našem jeziku upotrebljavaju mnogo rjeđe. Opširno su obrađeni anomalni glagoli (pomoćni i nepotpuni glagoli), koji se također često primjenjuju u engleskom jeziku. Očito je da su autori htjeli temeljiti obraditi one jezične osobitosti engleskog jezika kojih u našem jeziku nema ili su vrlo rijetke. Tako je genitiv na 's obrađen na sedam stranica, a glagoli s prijedlozima i prilozima na pet stranica.

Knjiga *Modern English Grammar* ima 591 stranicu i obrađuje sva područja engleske gramatike, osim tvorbe riječi.

Ljubiša Rajić

VESNA BERIĆ: OSNOVI ISTORIJSKE GRAMATIKE
NJEMAČKOG JEZIKA

Sa osvrtom na uporedne germanske jezike, I deo, Univerzitet, Novi Sad, 1980. (D. Udžbenici i priručnici. Radovi Instituta za strane jezike i književnosti. Sveska 1.)

1. Udžbenik »Osnovi istorijske gramatike nemačkog jezika« Vesne Berić namenjen je studentima germanistike. Za sada je iz štampe izašao njegov prvi deo. On se sastoji od jednog opštег dela u kome autor definiše istorijsku gramatiku (str. 4), daje pregled istorije lingvistike (5—17), govori o komparativnoj indeoevropskoj teorijama o razvitku i deljenju jezika uz pregled pojedinih grupa indeoevropskih jezika i klasifikaciju jezika van genetskih kriterijuma (19—35), iznosi opštu istoriju Germana, počevši od najstarijih zapisa o njima, preko njihove podele na plemena do pojave pismenosti i, završno, nabraja periodizacije nemačkog jezika (37—56) i jednog dela o fonologiji u kome obrađuje opštegermanski naglasak (58—61), vokalizam od indeoevropskog prajezika do starovisokonemačkog (61—82) i starovisokonemačkog do novovisokonemačkog (82—90) i konsonantizam od indeoevropskog prajezika do drugog pomeranja glasova (93—103) i nakon drugog pomeranja glasova (104—117).

2. Disciplina kojom se autor bavi pruža mogućnost za niz diskusija od principijelnih do pojedinačnih pitanja. Međutim, takav pristup recenziji znatno je otežan činjenicom da ovaj udžbenik obiluje greškama i propustima. Njihov broj je toliko velik i one su takvog karaktera da smatram opravdanim recenziju u kojoj se pre svega ukazuju na njih. Kako prostor ne dozvoljava ni detaljnije diskusije ni detaljnije analize, ograničiće se samo na one najosnovnije i najtipičnije nedostatke ove knjige.

a) Ukoliko pravilno tumačim autorovu definiciju istorijske gramatike, ona je shvata kao autohtonu disciplinu i to u užem značenju pojma gramatike kao skupa fonologije, morfologije i sintakse. Ovakvo, inače prilično uobičajeno shvatanje istorijske gramatike, isključuje iz oblasti proučavanja sadržaj jezika, predmet proučavanja svodi na jezičku formu i istorijsku gramatiku oštro po-

dvaja od spoljne istorije jezika. Autor čini dve osnovne greške. Prvo, ne ukazuje na ograničenja takvog odvajanja sadržaja i forme i spoljne i unutarnje istorije jezika, i drugo, ne ukazuje na činjenicu da se istorijska gramatika bavi samo razvojem govornog jezika, ali svoje zaključke, pored interne rekonstrukcije na osnovu stanja savremenih dijalekata, izvodi prevashodno iz proučavanja pisanih dokumenata. Iz te dve greške sledi niz drugih, ali pre svega slabost nekolikih ponuđenih kauzalnih objašnjenja (v. npr. str. 62. na kojoj autor postulira socijalne promene kao najverovatniji uzrok promena vokala) i ne razgraničavanje govornog i pisanog jezika (v. npr. str. 116).

b) Autor čini i jedan niz ozbiljnih metodoloških grešaka koje se mogu grubo podeliti u greške u pristupu materiji i greške u organizaciji materije.

Autor se služi već odavno prevaziđenim, ali, na žalost, još ne i napuštenim, atomističkim pristupom promenama u jeziku u kome je težište na nabranjanju i deskripciji, te shodno tome najviše nabraja rezultate pojedinih promena, retko daje opise procesa, još ređe objašnjenja uzroka, a najmanje ih dovodi u međusobnu vezu. Na primer, autor поминje da je učvršćivanje dinamičkog naglasaka na korenском slogu reči dovelo do slabljenja naglašenih vokala sve do njihovoga gubljenja, ali to slabljenje ne dovodi dalje u vezu ni sa fonemizacijom aofona nastalih mučenjem ni sa promenama u fleksionom sistemu koje bitno menjaju strukturu germanskih jezika. Zato autor sebi može da dozvoli i tvrdjenje tipa da je učvršćivanje dinamičkog akcenta na korenском slogu »pre svega stvorilo preduslove za stvaranje 'Stabreim-a'« (str. 60), i zaključke tipa da je prvim pomeranjem glasova i delovanjem Vernerovog zakona »germanski postao na neki način bezvučniji« (str. 103).

Autor već u predgovoru najavljuje da je udžbenik »oslobođen od tzv. balastnog nastavnog materijala (na primer, nepotrebnog istoricizma, suvišnih hipoteza i sl.)«. Zbog toga u ovoj knjizi nema ni pregleda razvoja istorijske gramatike, ni kritičkog razmatranja makar važnijih teorija, pa čak ni napomena da postoje različita pa i oprečna tumačenja pojedinih pojava, da su mnoge pojave još nerazjašnjene u potpunosti, da se mnogi zaključci zasnivaju na rekonstruisanim oblicima itd. S druge strane, autor posvećuje veliki broj strana istoriji lingvistike kojoj ovde nema mesta; u delu o komparativnoj indoevropske istoči iznosi niz podataka koje kasnije ni za šta ne koristi itd. U stvari, tek na 37. strani autor prelazi na uobičajene načine izlaganja istorije nemačkog jezika, a tek u drugom delu (od str. 58) na istorijsku gramatiku nemačkog jezika, ali tako da je periodu od drugog pomeranja glasova posvećeno samo 30 od ukupno 118 strana ove knjige.

c) Autor čini i velik broj grešaka vezanih za poznavanje opšte lingvistike. U oblasti definisanja pojedinih grana (str. 4) izostavlja niz lingvističkih disciplina; pojedine discipline određuje ili pogrešno ili preusko; definicija semantike na toj strani protivreči definiciji na strani 13; izjednačava delove jedne discipline sa njenom celinom (npr. semantiku i semaziologiju, istorijsku gramatiku i istoriju jezika); govori o istorijskoj fonetici gde je najopravdanije govoriti o istorijskoj fonologiji, uvršćava filozofiju u lingvistiku itd. U oblasti opšte lingvističke teorije u izlaganju de Saussureve dihotomije na »langue« i »parole« uspostavlja vezu sa nemačkim terminima i terminima TG-gramatike, tako da »langue« prevodi sa »Sprache«, ovo opet izjednačava sa »Sprachgebrauch«, a to zatim sa »parole« čime čitava dihotomija postaje besmislena, pa onda sasvim pogrešno vezuje sinhroniju i dijahroniju za »langue«. Dalje, govoreći o tipološkoj klasifikaciji izjednačava je sa morfološkom, zaboravlja da osim genetske

i tipološke klasifikacije postoje i druge i postavlja shemu podele jezika prema morfološkoj strukturi koja nije tačna. U oblasti fonologije navodi akcenat kao jedan od kriterijuma za određivanje vokala; za kineski navodi da ima šest tonova; govoreći o umlautu ispušta izvida da se radi o regresivnoj daljinskoj asimilaciji u kojoj se izgovor vokala anticipira uspostavljanjem ili povećanjem broja zajedničkih distinkтивnih faktora time što se prvi vokal približava potonjem i to ne samo palatalizacijom i velarizacijom. I tako dalje.

d) U domenu komparativistike autor ne iznosi sistematski metode i tehnike komparativnih istraživanja što je, s obzirom na veliku pažnju koju posvećuje izdvajaju germanskog iz indeovropskog, neophodno. Zbog toga se autoru već i u podnaslovu udžbenika potkrala greška, pa govori o »uporednim jezicima«. Međutim, čini i druge ozbiljne greške. Na primer, pod prvobitnim evropskim jezicima ne može se podrazumevati »evropska« grupacija indeovropskih jezika; karta na 3. slici je potpuno pogrešna; u nabranjanu indeovropskih jezika mnogi su izostavljeni, pogrešno svrstani, pogrešno proglašeni mrtvima, vezani gde treba da budu razlučeni itd. Zatim, u indeovropskom prajeziku jedini je spirant [s] koji pred zvučnim konsonantima postaje [z], interdentalni spirant /þ/ nije nikada postojao u prajeziku već je posebnojezička inovacija, a palatalno i velarno n su samo kombinatorni alofoni dentalnog n ispred palatala, odnosno velara i labiovelara.

e) U domenu uporedne germanistike greške se mogu podeliti na greške u opštim pregledima i greške u istorijskoj gramatici.

Principijelno se može postaviti pitanje kakve veze imaju npr., poetska Eda ili prestanak upotrebe runa u Engleskoj sa istorijskom gramatikom nemackog jezika, tj. zašto autor unosi niz podataka iz opšte istorije i istorije jezika koji ne bivaju iskorišćeni za plastičniji prikaz ili objašnjenje pojava u istorijskoj gramatici. Međutim, autor čini i čisto faktografske greške. Na primer, rune su od samog početka pismo koje, kao i svako pismo na početku svoga razvoja, ima primarno magijsku funkciju, ali ritualnu funkciju nije nikada imalo; rune, zatim, nisu nikada urezivane u drvene štapiće i bojene niti urezivane u voštane tablice, već u tvrde predmete; o nastanku runa postoje latinska, grčka i severnoetrurska ili severnoitalska teza, a ogamska teza spada u domen slobodnih tumačenja jer između ta dva pisma postoje principijelne razlike; katolička crkva nije nikada odbacivala runsko pismo, pa je veliki broj runskih zapisa sačuvan baš na sakralnim građevinama; najozbiljnija potvrda značenja reči runa je to što Wulfila prevodi grčku reč misterija sa runa itd. Zatim, sage nisu prelaz sa stiha na prozu već najtipičnija staroskandinavska proza; »Gesta Danorum« Saska Gramatika je napisana na latinskom jeziku i ne može se uzeti kao potvrda za starodanski; autor se koleba između uzimanja runskih i latiničnih zapisa kao prve potvrde pismenosti kod germanskih plemena itd.

Što se tiče istorijske gramatike, valja napomenuti da pojava mučenja nije opštegermanska već samim tim što je nema u gotskom; da se dinamički akcenat nije učvrstio ni na osnovičko (str. 44) ni na prvom slogu reči (str. 59), već na korenskom slogu; gubljenje oslabljenih nenaglašenih vokala se odvija pored apokope i kroz sinkopu i ona joj prethodi u severnoskandinavskoj grupi; aliteracija ne samo da nije primarna posledica dinamičkog akcenta, već i ne spada u istorijsku gramatiku itd.

f) Autoru se mogu uputiti i ozbiljne formalne zamerke. Bibliografske upute koje autor daje iza svakog poglavlja, prilično su nesistematske; pojedina dela se navode iza poglavlja sa kojima nemaju veze ili imaju samo sekundarne

veze; upute nisu uvek najbolje, a ima i irelevantnih uputa; ponekad je upućeno na strani prevod gde postoji dostupan original ili prevod na srpskohrvatski jezik; tu je i slučaj da se urednik navodi kao autor. Osim toga, stil je prilično nedoteren; veliki je broj nemačkih prevodnih kalkova i neprevedenih termina; ima pogrešno prevedenih termina; autor je nedosledan u navođenju strane onomastike pa čak navodi i pogrešno ime jednog lingviste; greši u srpskohrvatskom pravopisu u upotrebi velikog slova i menjanju stranih imena. Na kraju valja spomenuti i to da ima podosta štamparskih grešaka, nekih i veoma grubih, što je nedopustivo s obzirom da je autor sam radio korekturu.

3. Univerzitetski udžbenici se izdaju iz različitih, opravdanih ili neopravdanih, objektivnih ili subjektivnih razloga i potreba. No, bez obzira na to, oni moraju da ispune određene kriterijume. Ovaj udžbenik to ne čini na zadovoljavajući način te ga ne preporučujem ni čitaocima ni studentima.

Marija Šimek

DEUTSCH IN INDUSTRIE UND TECHNIK

Ein Lehrbuch für Ausländer. VEB Verlag Enzyklopädie, Leipzig, 1979, 442 str., sa 59 slika i 7 karata u tekstu, 16 stranica fotografija i zasebnim popisom riječi na njemačkom, engleskom i ruskom jeziku, format 145 mm × 215 mm, čvrsti uvez.

Nedavno se u našim prodavaonicama inozemne literature pojavio udžbenik njemačkog jezika za strance »Deutsch in Industrie und Technik«, što ga je izradio kolektiv autora iz Instituta za primijenjenu lingvistiku Tehničkog sveučilišta u Dresdenu, pod vodstvom i u redakciji Clausa Köhlera.

Taj je udžbenik, prema riječima autora, namijenjen prije svega učenicima i studentima iz inozemstva koji se pripremaju za nastavak školovanja na tehničkim i tehničko-ekonomskim stručnim ili visokim školama u DR Njemačkoj, ili se već tamo školiju, te stranim stručnjacima koji se žele zaposliti u zemlji njemačkoga jezičnog područja, ili se žele osposobiti za razumijevanje stručne literature i predavanja na njemačkom jeziku iz svoje struke.

Za razliku od dosadašnjeg udžbenika pod naslovom »Deutsch für Techniker«, koji ima relativno visoku jezičnu razinu, ovaj se novi udžbenik može upotrebljavati na umjerenoj naprednom jezičnom stupnju, a tematski je vrlo širok; nije orijentiran isključivo stručno, već su u njemu sistematski prezentirane leksičke i gramatičke pojave općeg jezika, relevantne za jezičnu upotrebu u industriji i tehnički. U koncepciji udžbenika ispoljen je komunikacijski cilj, s izrazitom orijentacijom na praksi.

»Deutsch in Industrie und Technik« sadrži 12 tematski odabranih lekcija, koje pružaju uvid u najvažnija područja industrije i tehnike DR Njemačke: 1. Industrijska proizvodnja, 2. Kemija i kemijska industrija, 3. Sintetična vlačnina, 4. Problemi energije i opskrba energijom, 5. Mirnodopsko korišćenje nuklearne energije, 6. Automobilska tehnika, 7. Saobraćaj, 8. Elektronska obrada